

'Johfra is een van onze grote schilders'

Door Harrie van Opstal

WOERDEN - Toen hij eraan begon, wist Woerdenaar Gerrit Luidinga wel dat het een grote klus zou worden. Nu het complete boek met schilderijen en dagboekfragmenten van kunstschilder Johfra klaar is, klinkt wat twijfel door. „Ik hoop maar dat mijn selectie evenwichtig is.”

Hij heeft dan ook een heidens karwei achter de rug. De Nederlandse fantastisch-realistische schilder Johfra hield vanaf 1938 tot aan zijn dood in 1998 een dagboek bij. De dikke folio's beslaan al gauw een halve meter op de boekenplank. Luidinga: „Mijn selectie heb ik gedaan op grond van het mogelijke belang voor het boek. Ik kwam aanvankelijk op 1850 pagina's. Het zijn er uiteindelijk 350 geworden. Ik denk dat ik nu nog te veel tussen de lezer en Johfra zelf sta. De integrale versie komt nog wel eens. Je moet in principe op de schilder kunnen promoveren.”

Zo'n enorme hoeveelheid materiaal van en over één schilder, dat moet voor de gemiddelde biograaf haast een droom zijn. Luidinga: „Nou, hij heeft inderdaad veel achtergelaten. Maar het is dan een grote strijd om ordening. Daar in de boekenkast staan ook nog zeven ordners met correspondentie. Hij schreef heel wat af.”

Dat laatste is meteen een aanwijzing dat Johfra een bijzondere persoonlijkheid was. Volgens Luidinga had Johfra 'weezin' om brieven te schrijven. Dat stond het schilderen in de weg, vond Johfra. Maar los daarvan is de enorme productie van geschriften verbazingwekkend omdat de schilder dyslectisch was. Een brief kostte al gauw een ochtend. Alsof dat niet genoeg was, interesseerde Johfra zich ook nog mateloos voor de meest uiteenlopende vakgebieden van de wetenschap. Wiskunde, vreemde talen, astronomie, paleontologie. „Hij mag wel een homo universalis worden genoemd. Net als bij het boeddhisme was hij ervan overtuigd dat de wetenschap niet te negeren is. Voor hem had het één doel: enig begrip te krijgen voor de zin van het bestaan”, aldus Luidinga.

Johfra heeft in de waardering voor zijn werk altijd twee uitersten gekend. De een was lyrisch, de ander verafschuwde zijn schilderijen. Deze laatste categorie heeft vaak overheerst. Franciscus Johannes Gijsbertus van den Berg, zoals hij officieel heette, had dan ook de tijdgeest tegen. Na de Tweede Wereldoorlog, toen hij naar buiten trad, werd het fantastisch-realisme de grond in gepraat en geschreven. Maar anders dan bijvoorbeeld bij Salvador Dalí en Paul Delvaux kwam er geen 'eerherstel' en werd het werk van Johfra gewantrouwd of als goedkoop effectbejag beschouwd.

Luidinga: „Dat heeft hij ook wel een beetje opgeroepen. Sommige perioden was hij erg bezig met esoterie en astronomie. Maar wat me in het onderzoek voor dit boek is opgevallen, is dat er nooit is gekeken naar Johfra's schilderkunst op zich. Met dit boek wil ik dat rechtzetten. Johfra baseerde zich op de oude meesters, met name op Leonardo da Vinci. Maar hij vulde dat op zijn eigen manier in, er was niemand zoals hij. Je zou hem een hyperrealist kunnen noemen, onvergelijkbaar met de realisten van nu. Nu is alles helemaal glad geschilderd, maar Johfra bracht wel textuur aan. Hij noemde zichzelf wel eens een mini-impressionist. Hij trok geen lijnen, maar schilderde om de vorm heen. Dat is naar mijn mening ware magie. Voor mij staat één ding vast, en dat was ook mijn drijfveer om dit boek samen te stellen: Johfra is een van onze grote schilders. Dat moet gezegd zijn.”

Luidinga heeft Johfra in diens vijf laatste levensjaren goed leren kennen. Maar zichzelf een fan van de schilder noemen, doet hij beslist niet. „Dan heb je een blinde adoratie voor iemand. Nee, we inspireerden elkaar.”

Luidinga was aanvankelijk erg gecharmeerd van Johfra's werk. „In 1993 werd een tentoonstelling van Johfra in het Woerdense Stedsmuseum gehouden, en mij werd als voorzitter van het museum gevraagd die te openen. Ik had er zelf niets mee. Maar ik moest een beslissing nemen. Ik

Gerrit Luidinga bij De Processies (1996) van fantastisch-realist Johfra. Foto Edwin Hoogendoorn

redeneerde dat als ik deze expositie wilde openen, ik iets gedegens over het werk zou moeten zeggen. Ik heb mij toen verdiept in Johfra. Dat was zeker twee maanden werk. Na mijn voordracht zei Johfra tegen mij dat nog nooit zo goed over hem was gesproken. Ik was tot de ontdekking gekomen dat zijn werk dichterbij mij lag dan ik ooit dacht. En dat proces is nog steeds in gang. Ik kom nog steeds aspecten in zijn leven en werk tegen die buitengewoon interessant zijn."